

ÇAĞDAŞ TÜRKİYE’NİN KURUCUSU MUSTAFA KEMAL ATATÜRK’Ü ANLAMAK

İrfan DANACI*
Songül DANACI**

Araştırma Makalesi/Research Article

Atıf/Cite as: Danacı, İ. ve Danacı, S. (2023). Çağdaş Türkiye’nin Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ü Anlamak. *DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi)*, 6(Prof. Dr. Durmuş Ali Arslan Özel Sayısı), 369-380.

Özet

Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde sivil ve askeri kanattan birçok kahraman ve bürokrat yetişmiştir. Bu kişiler arasında Enver, Talat ve Cemal paşalar temayüz etmiş olmakla beraber, vatanın mukadderatını sil baştan inşa edebilmek bu paşalardan ziyade o dönemde henüz genç bir subay olan Mustafa Kemal’e nasip olmuştur. Mustafa Kemal henüz hiçbir askeri rütbe ve makama sahip olmadığı dönemlerde dahi ülkenin gidişatını yakinen takip eder ve çökmekte olan bir imparatorluğun yeniden dirilişi için yakın arkadaşlarıyla istişarelerde bulunur, gelecekte imkân olması halinde ne yapabileceğini tartışır.

Osmanlı Devleti’nin çöküş manifestosu olan I. ve II. Balkan savaşları diğer paşalar gibi Mustafa Kemal’i de harekete geçirmiş ve ülkenin bütünlüğünü sağlamak için başta İstanbul olmak üzere Trablusgarp ve Kuzey Afrika dâhil pek çok yer de mücadele vermişti. Bu mücadeleler sonucunda arzu ettiği her imkâna kavuşmuş ve bu imkânları en nihayetine kadar ülkenin birlik ve beraberliği için kullanmıştır.

Bu makalede Mustafa Kemal Atatürk’ün gerek milli mücadele yılları sırasında ve gerekse sonrasında ortaya koyduğu her icraat, onun ülkesine ve milletine olan sevgi ve bağlılığının yanı sıra milletinin ona olan aşkını izah etmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Milli Mücadele, Anlamak, Çağdaş, Türkiye.

* Okul Müdürü, Narlıca İlkokulu, irfandanaci@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-9623-8811

** Öğretmen, Maşuklu Hayrittin Çolakoğlu İlkokulu, danaci_songul@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-8608-3489

Abstract

In the last periods of the Ottoman Empire, many heroes and bureaucrats from the civil and military wings were trained. Although Enver, Talat and Cemal pashas were prominent among these people, being able to reconstruct the destiny of the homeland was given to Mustafa Kemal, who was still a young officer at that time, rather than these pashas. Even when he had no military rank and office, Mustafa Kemal closely followed the course of the country and consulted with his close friends for the resurrection of a crumbling empire, discussing what he could do in the future if there was an opportunity.

The Ottoman Empire's collapse manifesto, I. and II. The Balkan wars, like other pashas, mobilized Mustafa Kemal and many places, including Istanbul, Tripoli and North Africa, struggled to ensure the integrity of the country. As a result of these struggles, he got every opportunity he wanted and used these opportunities for the unity and solidarity of the country until the end.

In this article, every action of Mustafa Kemal Atatürk, both during and after the years of national struggle, will be tried to explain his love and devotion to his country and nation, as well as his nation's love for him.

Keywords: Atatürk, National Struggle, Understanding, Contemporary, Turkey.

Giriş

Atatürk'ü anlamak onu ve onun çizgisini ortaya çıkaran uzun bir tarihi süreci yorumlamak ve sağlam yargılara varmak demektir. Bu nedenle önce, Mustafa Kemal Paşa'nın ve yaşadığı dönemin ortaya çıkmasına sebep olan sosyal, politik ve ekonomik tarihin kısa bir analizini yapmak ve sonra da onun bu süreçteki önderlik vasfını ortaya koymak gerekmektedir.

1699'lu yıllardan itibaren psikolojik, sosyal, askerî ve ekonomik yönden dağılma sürecine girmiş olan Osmanlı İmparatorluğu, kendisinden daha güçlü Avrupa devletleri tarafından nasıl paylaşılacağına dair yapılan planlarla karşı karşıya kalmıştı. Osmanlı idarecileri, Avrupalıların başlatmış olduğu bu süreci durdurmak veya biraz daha geciktirmek için bir takım ıslahatların yapıldığı yeni bir dönemi başlatmışlardı. Bu döneme tarihçiler "Lale Devri" adını vermişlerdir. Lale devri ile başlayan ıslahatlar bu süreci, durdurmaktan ziyade geciktirme çalışmalarından ileriye gidemedi. Çünkü bu ıslahatları yapanlar, ıslahata gitmeyi gerektiren sebepleri az çok bilmekteydiler fakat, ıslahatlardan doğacak sonuçların, toplumun ve toplumu idare edenlerin beklentilerine cevap verip vermeyeceği noktasında önemli şüpheleri vardı. Bu nedenle ortaya çıkacak manzara onlarda sebebi belli belirsiz bir korkuya da neden olmuştur. İşte bu ıslahatlar, acaba sadece toplumdaki

bunalım, askerî alandaki bozulma, tımar sistemindeki yozlaşma veya ticarî yolların kaybedilmesinden kaynaklanan sebeplerden dolayı mı yapılmak isteniyordu?

Sebeplerden bazıları bunlar olmakla beraber, daha önemli fakat farke dilmeyen ya da fark edilmek istenmeyen başka meseleler de vardı. Çünkü, ortada uzun süren savaşlarda kaynakları sonuna kadar kullanılmış, yorgun, bitkin düşmüş ve buna karşılık bazı aksaklıklara rağmen toplumsal olduğu kadar pek çok yönden kurumsal örgütlenmesini de tamamlamış olan bir devlet vardı. Fakat bu devleti hareket ettiren güç artık tükenmişti. Bu aşamada bu gücü yeniden harekete geçirecek olan kuvvet kim olacaktı? İslahata girişenler işte buna çare bulamıyorlardı. Ancak ıslahatçıların fark edememesine rağmen ortada, yeni bir millet meydana getirebilecek güç ve karakterde, bir Türk milleti vardı. 1900'lü yılların başına kadar bu yolda kendini feda edebilecek niteliklere sahip pek çok lider ortaya çıkmıştır. Koçi Bey, Nevşehirli İbrahim Paşa, Defterdar Mehmet Efendi, Humbaracı Ahmed Paşa vb. ıslahatçıların dışında, gelenek ile yenilik arasında bocalayan ancak bu yolda önemli adımlar atan Osmanlı padişahları da çıkmıştır. I. Abdülhamit, III. Selim, II. Mahmut, Abdülmecid, Abdülaziz, II. Abdülhamit bunlardan bazılarıdır. Sözü ettiğimiz oluşumu yaratmada izledikleri yollar her ne kadar farklı da olsa, başarı oranları ne derece nispi de olsa, bütün bu insanlar adı olmayan bu mekanizmanın ateşlenmesi ve güçlendirilmesi için, hayatları bahasına yola koyulabilmek ve olumsuz gidişatı iyiye güzele yönlendirebilmek için gerekli olan kadroların yetişmesini sağlayacak yeni bir yapılanmayı sisteme oturtmayı başarmışlardır. Aynı amaca hizmet etmek niyetiyle kendi devletine isyan eden Mısır hidivleri dahi, illegal yollardan da olsa, bu gücü ele geçirmek ve giderek yok olmaya doğru sürüklenen imparatorluğa yeni bir hamle yaptırmak sevdası içinde olmuşlardır. Gidişatı düzeltmek için ortaya atılanlardan hiçbiri, yeni bir toplum yaratmak veya parçalanma süreci başlamış olan Osmanlı toplumunun yerine yeni bir millet koymak amacıyla değildi. Ancak bu konuda ilk adımı atan kişi şüphesiz Mustafa Reşit Paşa olmuştur.

Mustafa Reşit Paşa'nın tespitlerinin pek çoğu Osmanlı toplumunun gerçeklerini yansıtıyordu. Ancak gidilen yol yine dış etkilenmelerden dolayı Türk dünyasının gerçekleriyle örtüşmüyordu. Onun 150 yıldan beri gelen bozulma süreci diye ileri sürdüğü tespitler, bir sonraki yüz yıllık tedavi sürecinin sadece bir başlangıcıydı. Çünkü hastalığın teşhisi konulmakla beraber henüz çare hastalığı tedavi edecek kadar olgunlaşmamıştı. Bir kanser vakasına benzetmede abartıya kaçmayacağımızı düşündüğümüz bu süreçte, Mustafa Reşit Paşa ve ondan sonra gelen ıslahatçılar da yıpranıp gittiler(Timur, I, 1985: 143).

Bu hengâmede Tanzimat, İslahat ve Meşrutiyet dönemleri yaşandı. Bütün bu çabalara rağmen İmparatorluğu toparlamak, korumak veya güçlendirmek bir yana dursun, giderek artan bir hızla çöküşe doğru gidildi. Bu aşamada hastalığın vücuda yayılma sürecine girilmiş ve vücudu sarsan

mikroplar kendini göstermeye başlamıştı. Bu mikroplardan biri Avrupa diğeri Azınlıklar olmuştur (Sonyel, 1985: 647-656.).

Tanzimat ile başlatılan bu süreçte bir taraftan Avrupa'nın askerî baskıları, diğerk taraftan giderek güç kazanan azınlıkların ve Müslüman toplumun kaygıları, yeni arayışları da beraberinde getirdi. Osmanlı idaresi ve toplumu yeni bir sisteme doğru ilk adımları atmaya başladı (İnalçık, 1964: 623-649). Avrupa'daki kanunları, okulları, gelişmeleri, sosyal yaşantıyı ve yapılanmayı hiçbir süzgeçten geçirmeden doğrudan alıp, kendi bünyesinde hazmetmeye çalıştı. Bu aşamada çeşitli yanlışlıklar da yapıldı ve toplumun ihtiyaçlarından doğan değil, başarılı olduğu varsayılan bir olguya tapılmaya, onun getirdiği her şeyin doğru olduğuna inanılmaya başlandı. Bu da toplum ile idarecilerin arasını giderek açtı ve tabanı olmayan bir yükümlülüğe girildi. Toplum hiç alışık olmadığı, bilmediği kanunlarla yönetilmeye başlandı(Timur, I, 1985: 140; Soysal -Sağlam, I, 1983: 21). Bir dizi düzenlemeler için Ahmet Cevdet Paşa yoğun bir çaba gösterdi, fakat o da bu süreci durduramadı (Timur, I, : 140). Geri dönüşün artık mümkün olmadığını gördüğünden, elden geldiğince yeni düzeni Türk toplumuna uyarlamaya çalıştı. Fakat bir başkası Mithat Paşa ise bunun ancak eski düzeni tamamen yıkmakla mümkün olabileceğini söyleyince ve sistemi biraz da kendi elleriyle düzeltmeye kalkınca hayatından oldu (Küçük, I, 1988:217). Bununla beraber onun ortaya attığı fikirler kamuoyunda gereken etkiyi göstermeyi başardı (Shaw, II, 1985: 1299). Artık Padişahlar bile eski ile fazla iştigal etmek taraftarı değildi. Onların iki kaygısı vardı. Bir taraftan bu hantal vücudu koruyabildikleri kadar korumak, diğerk yandan elden geldiğince iyileştirmekti.

Çağın son padişahlarından biri olan ve yaptığı icraatlar ile belki de adından en çok bahsettiren Abdülhamit, İmparatorluğun kötü kaderini değiştirmek için elinden geleni yapmış gibi görünmektedir. Çünkü o, kendisinden önceki ıslahatçıların başlatmış olduğu yenileşme hareketlerine yeni bir yön kazandırarak tıp, mühendislik ve askerî okulları güçlendirecek ve bu okullara daha kaliteli eğitim almış olarak gelebilecek bir nesli yetiştirecek olan temel eğitim okullarını kurdu (Faroqhi, 2000: 272). Yani ilk defa ilköğretimi Osmanlı topraklarında yaygınlaştırmak istedi (Tekeli-İlkin, 1993: 75-84). Fakat uygulama beklenileni vermedi. Çünkü çağın gerekleri İmparatorluğun hantallaşmış olan yapısıyla uyuşmuyor, hatta çoğu zaman da geleceğe yapılan bu yatırımlar dönüp dolaşıp doğrudan yönetim erkini tehdit eder hale geliyordu (Mardin, 2, 1985: 345).

Öyleki II. Abdülhamit'in saltanatının sona ermesi de yine bu okullarda yetişen gençler tarafından gerçekleştirildi. Padişah ise onları çeşitli vaatler ile kazanmaya çalışmaktan fazla bir şey yapamadı (Akşin, III, 1985: 834).

Sistemle mücadele eden yeni nesiller büyük oranda Türk ve Müslümanların yaşadığı topraklar ile sınırlı kalan İmparatorluğun dağılmaması için pek çok çaba sarf ediyorlardı. Bu da onları bir takım yeni arayışlara sevk etmiştir (Feroz Ahmed, II, 1985: 293-303).

Bu muazzam vücudu bir arada tutmaya çalışanlar üç yeni tedavi yöntemi buldular. Bunlar: Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülüktü. Osmanlıcılık, Türklerle aynı kaderi paylaşan zümreleri ve cemaatleri tek çatı altında birleştirmek amacıyla doğdu fakat, fazla yaşamadı (Hanioglu, V, 1985: 1393). İslamcılık ise, dağılma sürecine giren imparatorlukta her parça (yani cemaat) kendi kaderini kendi vasıtalarıyla belirlemek isteyince çöktü. Türkçülük ise bir süre vücuttaki direnci sağlamayı başaracak gibi görünüyordu (Mardin, II, 1985: 348). Dünyada milliyetçiliğe dayanan kadrolaşmanın birçok örneği vardı ve kendi içinde kargaşalık yaşayan bütün uluslar benzeri yöntemler içeren tedavi sistemleri geliştirmekle meşguldü. Çünkü çağ, bir ulusçuluk fırtınasıyla çalkalanmaktaydı (Mardin, II, 1985: 344). 1789 Fransız İhtilâli'nin etkisiyle bir taraftan Ruslar, Balkanlar'da Slavcılık hareketini, diğer bir adıyla "Panslavizm "i hızla yaymaya çalışırken, diğer taraftan aynı bölgede Yunanlılar "Helenizm"in temellerini atmaya uğraşıyorlardı(Ortaylı, II, 1985: 1026-1031). İmparatorluğun diğer bölgelerinde ise Ermeniler, Rumlar ve Araplar Türkleri arkalarından hançerleyerek, Avrupalıların desteğinde bağımsızlık mücadelesi veriyorlardı (Dumont, 1994: 12-26). Türkçüler ise en azından Türkleri İmparatorluğun vaz geçilmez unsuru olarak görüyor ve eğer bütün bu oluşumlara karşı bir direnç kaynağı oluşturulacak ise bunun ancak Türklerin bir bayrak altında toplanması sayesinde gerçekleştirilebileceğine inanıyorlardı.

Türkçülüğün önemli şahsiyetlerinden olan Enver Paşa, Talat Paşa, Cevat Paşa ve Mustafa Kemal Paşa, bütün bu olumsuz şartların içinde yetişip, kısa sürede imparatorluğun beyin takımını oluşturanlar arasında yerlerini almışlardı. Ancak bu kadro arasında maceraperest olmayan tek kişi Mustafa Kemal Paşa idi ve yapmayı tasarladığı işlerle ilgili kadroların temellerini atmaya daha bu dönemde başlamıştı. Mustafa Kemal Paşa, çağdaşlarından farklı olarak, İmparatorluğun pek uzun yaşamayacağını farkındaydı ve hayatının büyük bir bölümünü uğrunda feda ettiği ülkesini, bu ülkenin gerçek sahipleri olan Türk ulusunu sömürge olmaktan kurtaracak çarelerin arayışı ile tüketmiştir.

Mustafa Kemal Paşa, I. Dünya Savaşı'nda hemen her cephede savaşmış bir kahraman olarak, İmparatorluğun nasıl yok olmağa olduğunu görmüş ve bir Türk olarak artık Türk olanı, Türk'e ait olanı kurtarmak ve ona şahsiyet kazandırmak gerektiğini düşünüyordu. Türkçülüğün önde gelen ideologlarından olan Mustafa Kemal Paşa (Feyzioğlu, 1997: 22) ve onun gibi düşünenler I. Dünya Savaşı'nın yıkıntıları altında kalmış Türk ulusundan, artık bir daha dirilemezler diye düşünenlerin yüzlerine bir tokat gibi vurulan Kuva-yı Milliye ruhunun doğmasını sağladılar. Kuva-yı Milliye sayesinde Türkler millî devletin, istiklâlin ve hürriyetin sağlanmasında büyük aşama kaydettiler

(Kodaman, 1999: 25). Böylece Türk milleti uzun süredir, taklitçi bir garpçılık, hayalci bir İslamcılık ve Turancı bir Türkçülük arasında bocalayan bir toplum olmaktan çıkmış ve tam bir ulusal nitelik taşıyan Millî Mücadele hareketini vermek üzere liderleri Mustafa Kemal Paşa'nın etrafında kenetlenmişlerdi (Palaoğlu, II, 1985: 1155-1156).

Mustafa Kemal Paşa'nın, Kuva-yı milliye ruhunu benimsemekteki tek hedefi; Türk milletini, Osmanlı dünyasının, İslâm dünyasının, coğrafi olarak Anadolu'dan çok uzaklarda bulunan bir Türk dünyasının jandarmalığından kurtarmak ve Hıristiyan Avrupa'nın sömürgesi durumuna gelen Arap dünyasından ayırarak, Anadolu topraklarında, sadece Türklerden meydana gelen yeni bir birlik oluşturmaktı. Bu niyetle o, sadece Anadolu ve Trakya Türklerini hedef alan ve onlar için dilde, fikirde, işte birliği ön gören bir siyaset izlemiştir. Nitekim bu niyetini göstermek için istiklâlini sağlamayı düşündüğü imparatorluk parçasının "Misak-ı Millî" ile sınırlarını çizdirmiştir. Bu sayede Türkler, sınırları belirsiz Osmanlı, İslâm ve Türk dünyalarının sınırlarını değil, çok açık bir biçimde tespit edilmiş kendi millî sınırlarını yani Anadolu'yu savunacaktı (Palaoğlu, II, 1985: 1158). Bu savunmanın yapılabilmesi için şüphesiz Türk milletinin top yekûn bir mücadele içine girmesi gerekmektedir. Verilecek olan bu mücadeleye daha sonra İstiklâl Mücadelesi, yani Millî Mücadele denilecektir (Kodaman, 1999: 50).

Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadeleyi anlatırken "Millet, ancak devletlerin izmihlâl ve inkırazları hengâmelerinde tarihin kaydettiği çok mühim ve hatarnak (tehlikeli) anları yaşıyordu. Böyle anlarda talî ve mukadderâtını kendi eline almakta gaflet gösteren milletlerin akıbetleri meçhûl ve felaket-alûttur (felakete uğramıştır)" (Palaoğlu, II., 1985: 1155) demektedir. Mustafa Kemal Paşa, bu ifadesiyle vatan sevgisini duygusallıktan çıkarmak ve gerçek temellerine oturtmak amacındadır. O artık milletin yöneticilere kutsal bir varlıklarıymış gibi, itaat etmelerini değil kendi kaderlerini kendilerinin belirlemeleri için harekete geçme zamanının geldiğine işaret etmektedir. Anadolu'nun düşman çizmeleriyle çiğnendiği bir sırada söylenen bu sözler, Türklerin kendilerine gelmesini ve harekete geçmesini sağlamıştır. Düşmana ilk kurşunu sıkan Gazeteci Hasan Tahsin ve nice Tahsinler dağlarda, ovalarda, kentlerde bu mücadelenin gayreti içine girmişlerdi. Mustafa Kemal Paşa, bu gayreti tanımlarken "Tezahür eden Millî Mücadele, harici istilâya karşı vatanın halâsını yegane hedef addettiği halde, bu Millî Mücadele muvaffakiyete iktirân ettikçe, safha safha bugünkü devre kadar irade-i millîye idaresinin bütün esâsat ve eşkâlini tahakkuk ettirmesi tabî ve gayr-i kaâbil-i içtinap bir seyr-i tarihi idi" (Palaoğlu, II, 1985: 1157) demektedir.

Mustafa Kemal Atatürk Türk millî mücadelesine bu ulusa ve bu topraklara duyulan kadirşinaslığın bir gereği olarak bakmaktadır. Tarihte belki birkaç topluma veya uygarlığa nasip olabilen genişlikte bir coğrafyada, çok çeşitli toplumlara hükmetme fırsatını elde etmelerine rağmen Türkler, bu toplumların yapılarını, dil, din ve karakterlerini değiştirmeden muhafaza edebilen tek

millettir. Milli Mücadele'nin temel davranış şekillerinden biri de bu kadirşinaslıktır. Mustafa Kemal Atatürk, Türk ulusunun bu kadirşinaslığını; “Biz öyle millîyetperveranız ki, bizimle teşviki mesafâ eden bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz. Onların bütün millîyetlerinin icabatını tanırız. Bizim millîyet perverliğimiz herhalde hodbinane ve mağrurane bir millîyet perverlik değildir.” (Eröz, 1987: 68) demiştir.

Türkler, kökenleri çok eskilere dayanan bir tarihi süreçten 1900'lere kadar, dünya siyasetinde önemli bir rol oynamışlardır. Bu süre içinde adalet, hoşgörü, huzur ve fizikî gücün doruğuna ulaşmışlar ve kendi bünyelerinde barındırdıkları uluslara da bu şekilde davranmışlardır. Bununla beraber Millî Mücadele esnasında, kendini Türk saymayan, fakat Türk'ün adaletinden, hoşgörüsünden sonuna kadar faydalanan gayritürk unsurlar, faaliyetlerini Türk yurdunu parçalamaya kadar götürebilmişlerdir (Sonyel, 1987: 231-253). Buna karşılık Mustafa Kemal Paşa, Türk milleti arasında millî birlik ve beraberlik ilkesini temel hedef olarak benimsemiştir.

Bu hedefe varmak için ise, önce kökenleri aynı fakat zaman içinde kendilerini ifade etmede farklı semboller edinmiş olan Türk milletini, aynı hedef ve aynı bayrak altında toplamayı temel görev edinmiştir (Sarıay, 1996: 78-79). Mustafa Kemal Atatürk bu farklılıkları gidermenin hürriyetten ve eşitlikten geçmekte olduğunu bilmektedir. Bu niyetle O, kendisini Türk olarak nitelendiren her ferde istihdam alanında yerleşme, yer değiştirme, inancını yaşama, iş kurma konularında eşitlik ve hürriyet sağlamayı hedef haline getirmiştir (Kodaman, 1999: 72). Bu itibarla Mustafa Kemal Paşa'nın millî birlik ve beraberlik ilkesinden anladığı en önemli şey Türk milletini bağımsız yaşatmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni ve Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmaktır.

Millî Mücadele'de Mustafa Kemal Paşa'nın en büyük rolü, sorunu tespit ve teşhisde bütün olarak kavramış olmasıdır. Mücadelenin içte ve dışta millî niteliklerini görmüş, tarihsel gidişlere ve yeni bir savaşın koşullarına, doğru tanımlar koymuş, millî demokratik örgütlenmelerin ve meclisin şart olduğunu vurgulamıştır.

Mustafa Kemal Paşa, teşkilatçıdır. O, dağlarda bölük pörçük savaşan bir gerilla hareketi değil, kongreler süreciyle hukukî yollardan millî bir hükümeti olan teşkilatlı, istikrarlı bir devlet çatısı oluşturmuş ve mücadeleyi buradan yönetmiştir. Onun bu davranışı, Batılılara, karşılarında militan bir grup değil, aksine iktidarı ele geçirmede hukuken başarılı, yeni bir gücün olduğunu ispatlamıştır. Bu yeni güç, kısa zamanda egemenlik vasıtalarını kendi bünyesinde toplamak, ona sahip çıkmak ve bu vasıtalarla Batı ile rekabete girişmek cesaretini göstermiştir. Bu tutum yeni oluşumun bir devlet olarak Avrupa'da itibar kazanmasının temel sebebi olmuştur. Mustafa Kemal Paşa, bu istikrarı yakaladıktan sonra Avrupalı devletlerin her biriyle kendi özel şartları içinde değişik mesafelerde ilişkiler kurmayı ilke edinmiştir.

O, Anadolu'da ortaya çıkan bu yeniden dirilişi, dünyaya Türkiye Cumhuriyeti olarak kabul ettirecek bazı ön hazırlıklara girişmiştir. Öncelikle, Misak-ı Millî sınırları içinde, iki başlılığı ortadan kaldırmayı başarmak için ustaca bir manevra ile, İstanbul hükümetiyle ilişkiler bir kuruldu, bir kesildi. Bu, İstanbul hükümeti üzerinde psikolojik bir baskı oluşturdu. Bu sayede İstanbul hükümetinin alelacele kararlar alması sağlandı ve ilk görüşmeler Amasya'da başlatıldı. Bu davranışı ile Mustafa Kemal Paşa, yurt içindeki ilk muhatabını oluşturmuş oldu. İkinci adım bu muhatabı hem yurt içinde hem de yurt dışında pasifize etmek oldu. Bunun için barış görüşmeleri iyi bir fırsat oldu. Mustafa Kemal Paşa, Erzurum Kongresi'nde Misak-ı Millî sınırları içinde yaşayan her Türk vatandaşının Heyet-i Temsiliye tarafından temsil edildiğini belgeleyen bir karar almış ve bu heyetin başkanı ve milletin tek temsilcisi olarak görüşmelere katılmak istemişti. Batılı düşmanlar bir taraftan bu iki başlılığı kullanarak Türkleri darma dağın etmek için Heyet-i Temsiliye ve İstanbul hükümetini birlikte görüşmelere çağırıyor, diğer taraftan asıl muhatap olarak gördükleri İstanbul hükümetini baskı altında tutmak için de İstanbul'u işgal ediyorlardı. Bu işgal girişimi Mustafa Kemal Paşa için Heyet-i Temsiliye'yi daha örgütlü bir kurum haline getirmek, yani bir Anadolu Millet Meclisi kurmak fırsatını doğurdu. Bu meclis sayesinde İstanbul hükümetinin Anadolu üzerindeki bütün yetkilerinin millet adına Ankara'ya devir edilmesini ve İstanbul hükümetinin devreden çıkarılmasını sağladı.

Mustafa Kemal Paşa kurduğu millî meclis ile savaş ortamında dahi, bir devlet mekanizması oluşturmayı ve bu mekanizma ile dost ve düşman ülkeler ile ilişkiler kurmayı başardı. Henüz muvaffakiyet sağlanmamış olduğundan İngiliz ve Fransızları dengeleyecek yeni kuvvetler aradı ve bu kuvvetleri bulmakta gecikmediği gibi, söz konusu kuvvetler de Anadolu'daki yeni oluşumla ilişki kurmakta uluslararası hukuk kuralları açısından hiçbir sakınca görmediler. Dünyanın gösterdiği bu tavır, İstanbul hükümetinin kağıt üzerinde kalmasını ve Ankara hükümetinin dünya nezdinde meşruluk kazanmasını temin etti. Bu ilişkiler süreci Millî Mücadele için gerekli olan maddî ve manevî kaynakların da elde edilmesinde büyük fayda sağladı. Yeni müttefikler kazanıldığı gibi uzak diyarlardan, çok eskilere dayanan duygusal bağlılıklar da yeniden canlandırıldı (Ateş, V, 1985: 1197).

Türk toplumu yaklaşık altı yüzyıllık bir geçmişte kendi çevresinde hep hakim unsur olarak yüksek bir moral gücüne ve buna bağlı olarak da yüksek maddî olanaklara kavuşmuştur. Ancak XVII. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan ve bir süreklilik halini alan toprak kayıpları ve iç çekişmeler yüzünden uzun yıllar savaşmak zorunda kalmış olmanın da verdiği bir bunalım dönemi başlamış olup, bu süreç Millî Mücadele dönemine kadar sürmüştür. Bu zaman zarfında toplum hem madden hem de manen bir çöküntü içindedir. Zamanın ilim adamları denilen ulema, tam bir bozguna uğramış ve toplumu motive edebilecek şahsiyetler yetiştirilememiştir. Toplum, kendi çevresinde olup bitenden habersiz bir şekilde, mevcut olanı harcamıştır. Avrupa'da meydana gelen gelişmelerden rahatsızlık

duyulmakla beraber nedenleri üzerinde uzun bir zaman durulmamıştır. Bu durum 1800'lü yılların başından itibaren bazı değişiklikler göstermekle beraber, ancak bu asırdan sonra toplumsal çöküntünün nedenlerine kulak kabartılmaya başlanmıştır. Bu dönemin yöneticileri geçmişte toplum bilimiyle uğraşan bir öğretiden gelmediklerinden çöküntünün kaynağını bulamamışlar ve bildik yöntemlerle zamanı öldürmüşlerdir. Çöküşün kaynağını ve tedavisini bulmak ancak, bu olumsuz gidişatın sebeplerini teşkil eden kuvvetin hücumu geçmesiyle mümkün olmuştur. Bu defa moral olarak tamamen çökmüş olan Türk milleti, zorbanın saldırısıyla şahlanmış, sonuçları Türk milleti için biraz pahalı da olsa, hareket Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde başarıya ulaşmış ve Milî Mücadele kazanılmıştır. O artık Türk milletinin atasıdır ve Atatürk olarak anılmaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk, Milli Mücadele'den henüz çıkmış ve bütün kaynakları tükenmiş olan Türk milletinin kuvvet ve kudretini anlatırken 10. Yıl Nutkunda "Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürüdür" demektedir. Mustafa Kemal Atatürk "... Millete gideceği yolu gösterirken dünyanın her türlü ilminden, buluşlarından, ilerlemelerinden istifade edelim, lâkin unutmayalım ki, asıl temeli kendi içimizden çıkarmak mecburiyetindeyiz...", "Türk kabiliyet ve kudretinin tarihteki başarıları meydana çıktıkça bütün Türk çocukları kendileri için lazım gelen hamle kaynağını o tarihte bulabileceklerdir. Bu tarihten Türk çocukları bağımsızlık fikrini kazanacaklar, o büyük başarıları düşünecekler, harikalar yaratan adamları öğrenecekler, kendilerinin aynı kandan olduklarını düşünecekler ve bu kabiliyetle kimseye boyun eğmeyeceklerdir.", yani "maziye hakim olmayan millet istikbâle de hakim olamaz" demektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığını sürdürebilmesi ve muasır bir medeniyet kurabilmesi için Mustafa Kemal Atatürk, altı temel ilke belirlemiştir: Bu ilkeler, İnkılapçılık, Milliyetçilik (*Atatürkçülük (Üçüncü Kitap) Atatürkçü Düşünce Sistemi*, 1984: 133-134), Devletçilik, Cumhuriyetçilik, Halkçılık ve Laiklik (*Atatürkçülük (Üçüncü Kitap) Atatürkçü Düşünce Sistemi*, 1984: 110) şeklinde sıralanabilir (Cihan, 1988: 169, 171). Bu ilkeler, geçmişte yapılmış olan hataları ve gelecekte yapılması beklenen doğruları simgelemektedir. Atatürk ilkeleri, çağdaşlaşmanın da birer kuralıdır. Mustafa Kemal Atatürk'e göre çağdaşlaşmak tahlil, sentez, keşif ve icattır. Yani yaratıcılıktır. Bunu yapan insan, toplum veya medeniyet çağdaştır.

Mustafa Kemal Atatürk, 1929'da yaptığı bir konuşmada şöyle demektedir: "İki Mustafa Kemal vardır. Biri ben et ve kemik, geçici Mustafa Kemal, ikinci Mustafa Kemal'i ise "Ben" kelimesiyle tarif edemem, O ben değil bizizdir. O memleketin her köşesinde yeni fikir, yeni hayat ve büyük ülkü için uğraşan aydın ve savaşçı bir topluluktur. Ben onların rüyasını temsil ediyorum. Benim teşebbüslerim onların özlemini çektikleri şeyleri tatmin içindir. O Mustafa Kemal sizsiniz, hepinizsiniz, geçici olmayan, yaşaması ve başarması gereken Mustafa Kemal o dur" (Giritli, 1991: 7).

Sonuç

Türkiye Cumhuriyeti'nin yaratıcısı Mustafa Kemal Atatürk'ü anlamak, Atatürkçülüğün, çağdaşlığın ve Atatürk ilkelerinin asıl hedefinin Türk milletini siyasî, kültürel, sosyal bölünmelerden uzak tutmak, bölünmüş parçaları yeniden kazanmak gerçeğın etrafında millî dayanışmayı temin etmeye çalışmak; millî kültürün, millî ekonominin, ticaretin ve sanayiinin millî teknik ve inanç vasıtalarıyla muhafazası, geliştirilmesi ve güçlendirilmesi gerektiğini bilmektir.

Mustafa Kemal Atatürk, her konuşmasında ileri medeniyetlere vurgu yapmış, ülke vatandaşlarını ayırmaksızın her birinin yaşadıkları topraklara olan tek borçlarının vatandaş olmak olmadığını, aksine her konuda ülkeyi daha ileri götürebilecek imkan ve vasıtalara sahip olmak için çok çalışılması gerektiğini vurgulamıştır. Atatürk Orman Çiftliği'nde başlatmış olduğu tarım çalışmaları ülkenin geleceğine nasıl çiftçilik yapılması gerektiğini izah etmeyi amaçlarken, Osmanlıdan devralınmış olan fabrikalar ve demiryollarının daha iyi ve daha modern hale getirilebilmesi için Devlet Demir Yolları şirketini kurarak ülkenin imar ve iskanına büyük dikkat göstermiştir. Yapmış olduğu hiçbir iş sonraya bırakılabilecek meseleler olmadığını, aksine her an ve her şekilde ülkenin birlik, beraberlik, düzen ve medeniyet unsurlarının harekete geçirilmesi gerektiğini ülküdaşlarına ve yeni nesillere aktarmak istemiştir.

Kaynaklar

Sonyel, Salahi (1985). "Büyük Devletlerin Osmanlı İmparatorluğu'nu Parçalama Çabalarında Hıristiyan Azınlıkların Rolü", *Bellekten*, C. XLIX, Sayı: 42, , s. 647-656.

İnalçık, Halil (1964). "Tanzimat'ın Uygulanması ve Sosyal Tepkiler", *Bellekten*, C. XXVIII, Sayı: 40, s. 623-649.

Soysal, M.-Sağlam, F. (1983), "Türkiye'de Anayasalar", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt I, İstanbul.

Timur, Taner (1985). "Osmanlı ve "Batılılaşma", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt I, İstanbul.

Küçük, Cevdet (1988). "Abdülhamid II", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt I, İstanbul.

Shaw, Ezel Kural (1985). "Midhat Paşa", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul.

M. Kemal Öke, (1985). *Vambery: Belgelerle Bir Devletlerarası Casusun Yaşam Öyküsü*, İstanbul.

Suria Faroqhi (2000). *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam: Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla*, İstanbul.

Tekeli, İlhan – İlkin, Selim (1993). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*, Ankara.

Mardin, Şerif (1985). "19. Yüzyılda Düşünce Akımları ve Osmanlı Devleti", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul.

Sina Akşın (1985). "Jön Türkler", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt III, İstanbul.

Feroz Ahmed (1985). "İttihat ve Terakki'nin Dış Politikası (1908-1919)", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt II, İstanbul.

Şükrü Hanioglu (1985). "Osmanlıcılık", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt V, İstanbul.

İsmail Kara, (1985). "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İslâmcılık Tartışmaları", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt I, İstanbul.

Şükrü Hanioglu, (1985). "Türkçülük", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt V, İstanbul.

Hanioglu, (1985). "Osmanlıcılık", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt V, İstanbul.

Mardin, Şerif (1985). "19. Yüzyılda Düşünce Akımları ve Osmanlı Devleti", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt II, İstanbul.

Ortaylı, İlber (1985). "Balkanlar'da Milliyetçilik", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt II, İstanbul.

Ortaylı, İlber (1985). "Osmanlı İmparatorluğu'nda Arap Milliyetçiliği", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt II, İstanbul.

Dumont, Paul (1994). *Mustafa Kemal*, Ankara.

Feyzioğlu, (1997). *Turhan Atatürk ve Milliyetçilik*, Ankara.

Kodaman, Bayram (1999). *Cumhuriyet'in Tarihi-Fikri Temelleri ve Atatürk*, Isparta.

Palaoğlu, M. Kemal (1985). "TBMM Nasıl Kuruldu?", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt II, İstanbul.

Eröz, Mehmet (1987). *Atatürk, Milliyetçilik, Doğu Anadolu*, İstanbul.

Sonyel, Salahi R. (1987), "ALbay T.E. Lawrence, Haşimi Araplarını, Osmanlı İmparatorluğuna Karşı Ayaklanmaları İçin Nasıl Aldattı (İngiliz Belgelerine Göre)", *Bellekten*, Cilt: LI, Sayı: 16, Ankara.

Sarınay, Yusuf (1996). *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*, İstanbul.

Ateş, Toktamış (1985). "Milli Mücadele'nin Mali Kaynakları", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt V, İstanbul.

Atatürkçülük (Üçüncü Kitap) Atatürkçü Düşünce Sistemi (1984), Genel Kurmay Başkanlığı, İstanbul.

Cihan, Erol (1988). *Türkiye Cumhuriyeti İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yıllığı*, C. III, İstanbul.

Giritli, İsmet (1991). *Günümüzde Atatürkçülük*, İstanbul.

